

Sociální psychologie

VY3DC_SOPS + PVCKC_SOPS

Vyučující

- Mgr. Tereza Škubalová, Ph.D.
- **terskub@mail.muni.cz**
- 603 872 899
- Konzultační hodiny: po domluvě Poříčí 3 I, I. patro

Materiály v:

- Student/Studijní materiály (e-learning)/*kód předmětu*/ Učební materiály

Základní literatura

1. Řezáč, Jaroslav. *Sociální psychologie*. I. vyd. Brno : PAIDO, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
2. Kohoutek, Rudolf. *Sociální psychologie*. Brno, 2004.

Ústřední témata našich setkání

- Sociální psychologie – historie, předmět
- Socializace, kultivace
- Role
- Postoje

- *Sociální percepce, komunikace, interakce*

- Frustrace, frustrační tolerance, maladaptace, stres (problémové, zátěžové a konfliktní situace)

TÉMA I.

O sociální psychologii (SP)

Objekt a předmět SP

SP je věda o chování, prožívání a zkušenostech jednotlivce ve společnosti

- vědecký postup = **vymezit** skutečnost (objekt) a **zkoumat** ji určitým způsobem => předmět bádání
- Paradigma - způsob nazírání skutečnosti, objektu (úhel pohledu) např. „duše“ - náboženství vs. biologie

Objekt zkoumání SP - dimenze

A. dimenze intrapersonální

B. dimenze interpersonální

C. dimenze společenská

Možné definice SP

- SP zkoumá „sítě vzájemnosti“: jak na sebe lidé působí, jak se ovlivňují, ve vzájemných interakcích; jak tvoří společnost a společnost tvoří je
- SP zkoumá: **sociální procesy** a **kognitivní procesy** ve společenském a kulturním kontextu
- SP se pokouší porozumět a vysvětlit, jak je naše prožívání a chování ovlivněno aktuální, implikovanou nebo imaginativní přítomností ostatních

SP – vznik a historie

- Přelom 19./20. stol
- lid → populace
- 1895 LeBon - psychologie davu
- 1897 Baldwin – pojem sociální psychologie (prosadil Ch.H. Cooley)
- **1908 počátek sociální psychologie** – dvě publikace **McDougall a Ross**
- 1911 Moreno počátky *psychodramatu*

SP – vznik a historie

- 30' antropocentrická orientace;
- Mayo - Hawthornské experimenty
- Thurstone – měření postojů
- Mead – symbolický interakcionismus
- Miller a Dollard (behav.ψ)– sociální učení nápodobou
- Seligman – naučená bezmoc, naučený optimismus
- Festinger - sociální srovnávání; kognitivní disonance
- 50' a 60' – experimenty: Milgram, Asch, Zimbardo

SP – vznik a historie

- 70' krize sociální psychologie
- pozorované sociální chování (obj.) → sociální prožívání (subj.), intrapsychické zpracování, zkušenost

Nová paradigmata:

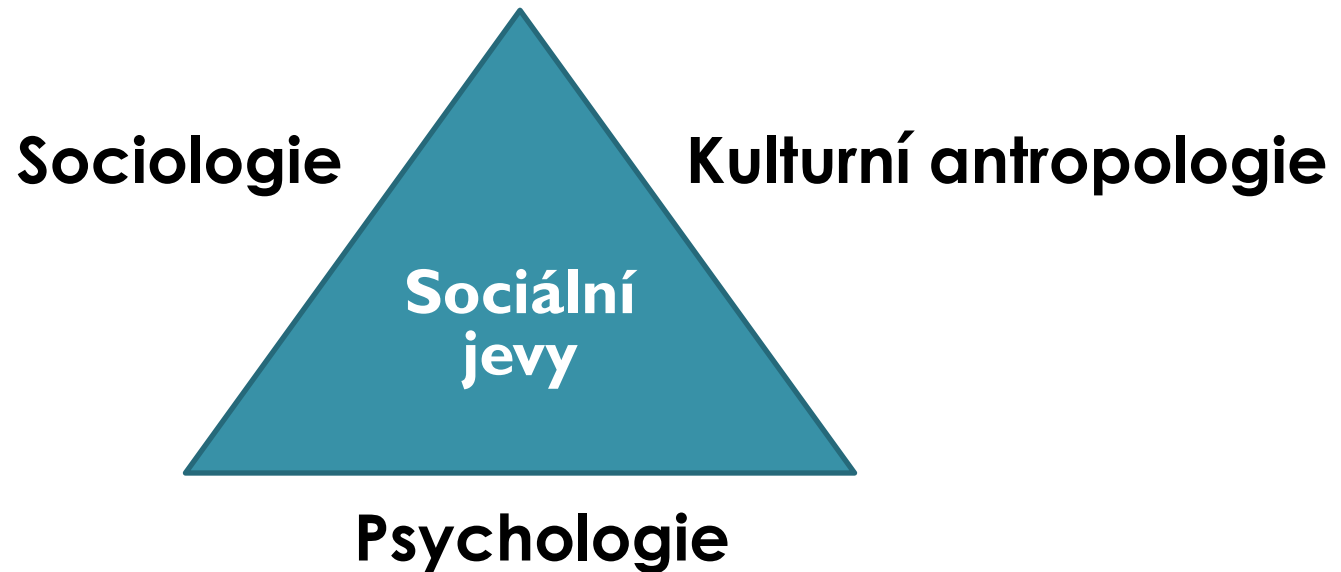
sociální konstrukcionismus (Gergen)

kognitivní obrat v SP (Bandura, Rotter)

kritická a diskurzivní psychologie (Potter, Whetherell)

smysl lidského jednání není možné pochopit bez znalosti sociálního a kulturního kontextu

SP - interdisciplinarita

Postavení SP v systému psychologických disciplín

Základní psychologické disciplíny	Speciální psychologické disciplíny	Aplikované psychologické disciplíny
obecná psychologie	patopsychologie	pedagogická psychologie
vývojová psychologie	psychodiagnostika	psychologie sportu
sociální psychologie	zoopsychologie	klinická psychologie
psychologie osobnosti	neuropsychologie	psychologie zdraví
psychopatologie	biopsychologie	psychologie práce
experimentální psychologie	psychohygiena	vojenská psychologie
psychologická metodologie	psychometrie	inženýrská psychologie
dějiny psychologie	diferenciální psychologie	poradenská psychologie

Význam studia SP

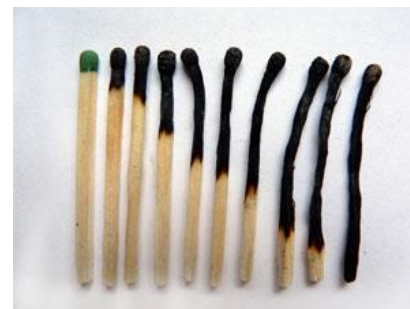
Uplatnění v oblastech výchovy, vedení, řízení, péče a terapie

– vybavení poznatky:

- o mechanismech fungování mezilidských vztahů a sociálních útvarů
- o sociálním učení a společenské dimenzi procesu dotváření a vývoje osobnosti
- o základních složkách sociálního styku lidí
- o vzniku, struktuře, dynamice postojů
- o člověku v zátěžových a konfliktních společenských situacích atd.

Možnosti aplikace SP poznatků

- Sebereflexe - poznatky o utváření vztahu k sobě samému, uvědomovat si vlastní schémata, udržovat pozitivní orientaci (nevyhořet)

- Percepce, interpretace, postoje – budovaná způsobilost pohlížet na člověka z různých úhlů, analyzovat příčiny
- Posilování sebevědomí, rozvíjet jazykové kompetence, utvářet sebepojetí nasloucháním

Důležité pojmy SP

1. Kultura
2. Sociální motivace a sociogenní potřeby
3. Sociální prostředí
4. Sociální situace, sociální chování,
5. Sociální role
6. Postoje

I. Kultura

- soubor přesvědčení, hodnot, norem a zvyků sdílených v rámci určité sociální skupiny
- způsob výroby, způsob života, produkty práce a sociálních kontaktů
- kultura dává vzniknout **sociálním potřebám**, aneb **sociogenním potřebám = potřebám naučeným v dané společnosti**

2. Motivace...

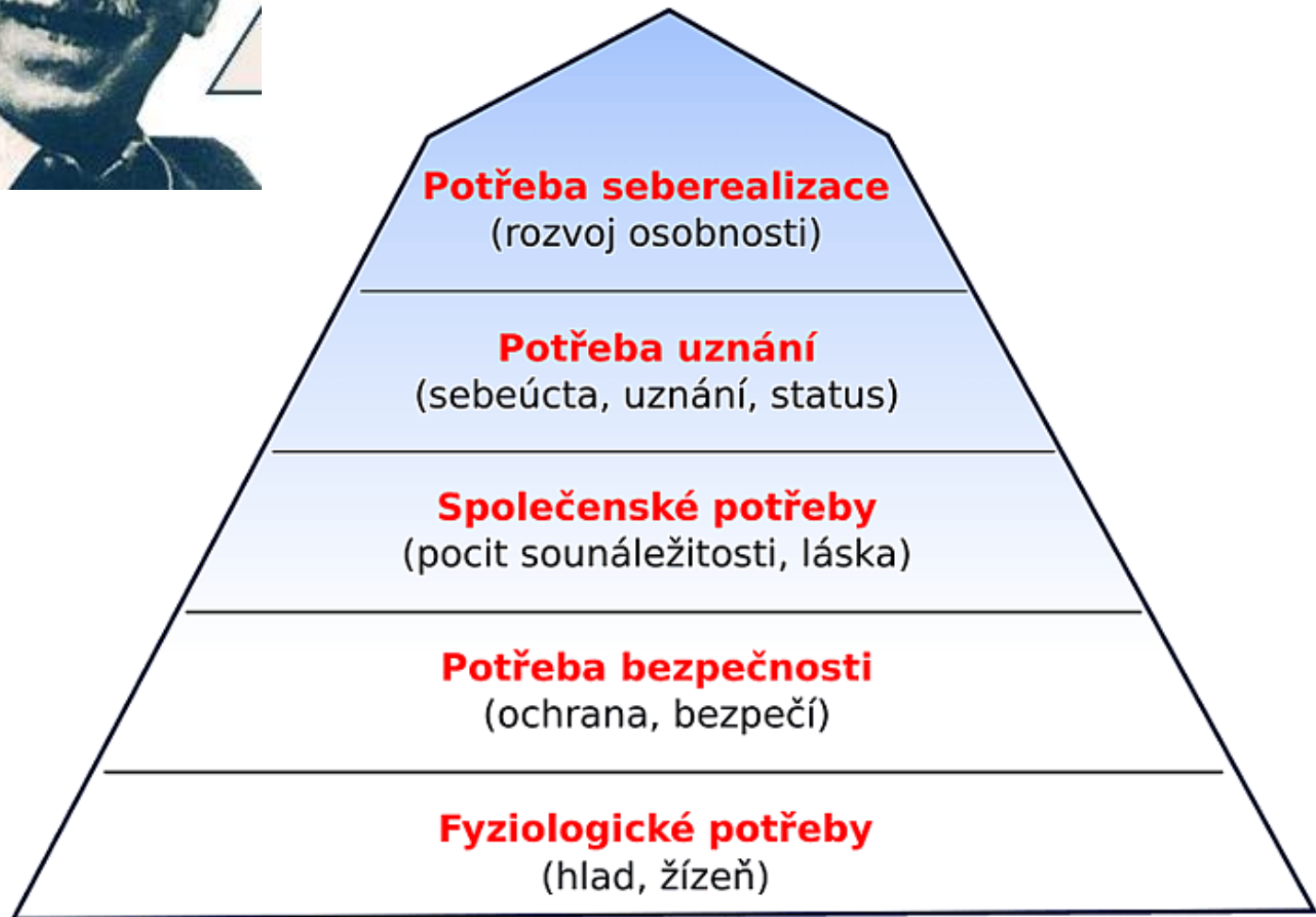
- Motivace = zaměření, síla, trvání, aktivizace, energetizace chování
- Obecný princip motivace – **maximalizace příjemného, minimalizace nepříjemného** $\wedge$ udržování a obnovování psychické **rovnováhy**

Pojmy:

- Potřeba – stav nedostatku
- Motiv – příčina jednání
- Motivované chování – spouštěno, když motivace dosáhne určité síly, napětí
- Frustrace – zmaření, neuskutečnění potřeby

pyramida potřeb

...sociální motivace...

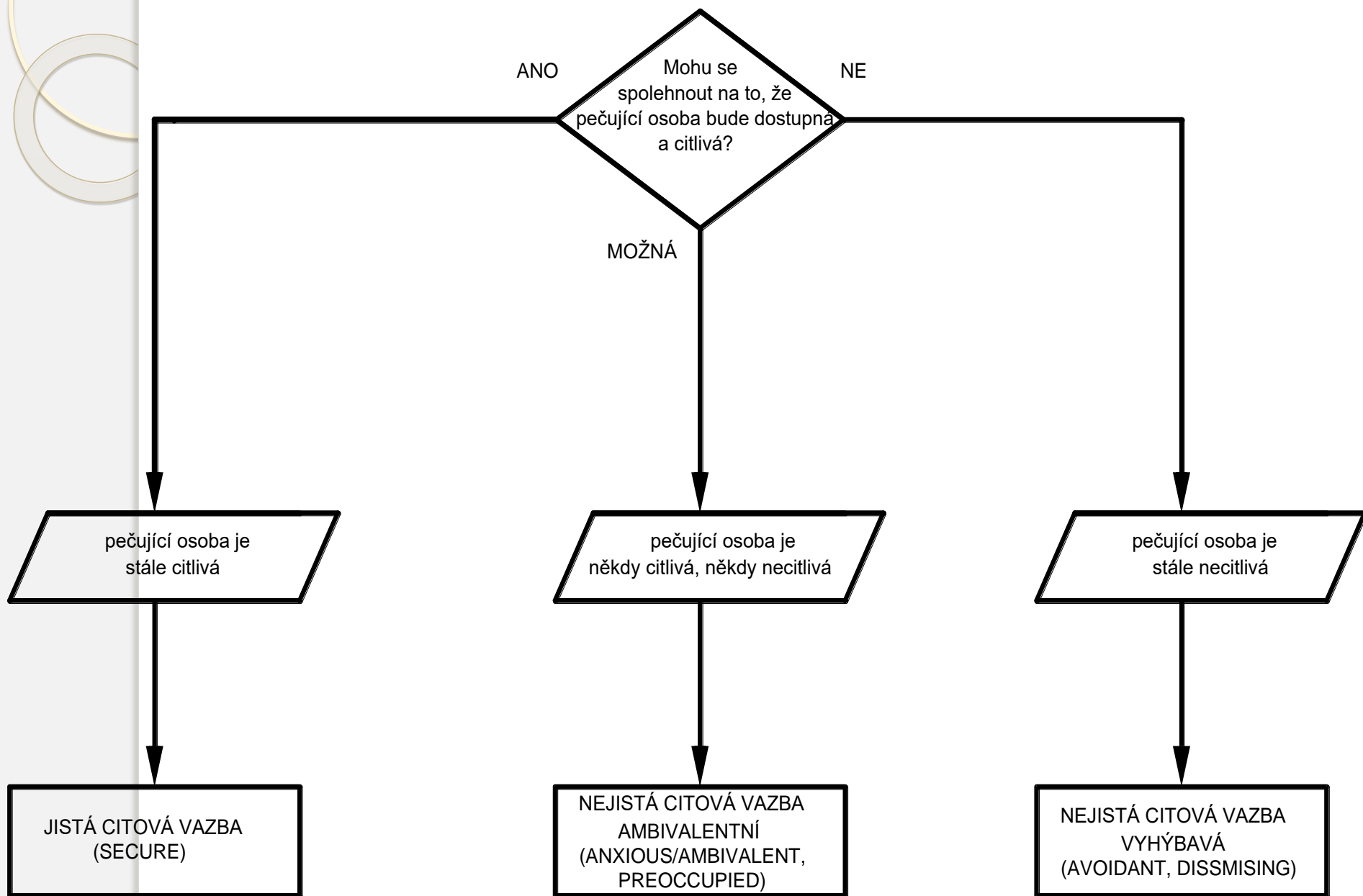
E.C.Tolman - sociálně vztažné potřeby:

- potřeba družnosti
- potřeba přičylnosti
- potřeba uznání
- potřeba vlivu
- potřeba podřízení se

Bowlby, Ainsworthová - potřeba náležitosti

- biologická podmíněnost
- raná sociální vazba matka-dítě „attachement“
- ovlivňuje základní ladění: důvěra x nedůvěra ve svět

příklad teorie attachmentu

sociogenní potřeby

- p. **sociální aktivity**
- p. **strukturování životního prostoru**
- p. **osobní a sociální intimacy**
- p. **začlenění se do společnosti a zaujetí** takové **pozice** v ní, kt. by odpovídala **sebepojetí** jedince
- p. **akceptace**
- p. **sebepotvrzení, seberealizace**

Sycení potřeb – čl. přijímá sociální svět jako „svůj“ x
deprivace - svět „proti němu“

3. Sociální prostředí

hierarchicky uspořádaný **system vztahů** mezi prvky, které ho tvoří (jednotlivci, skupiny, vrstvy, třídy, symboly)

- mikro , mezo, makro
- **societa** – seskupení s důrazem na kulturní a mezilidské vztahy
- v systému sociálního prostředí vznikají sociální situace ≈ **subsystémy**
- **sociální situace** = části sociálního prostředí ve vztahu k jedinci; zdůraznění **interakce, skupinové dynamiky**

4. Sociální situace, sociální chování

Interpretace situace určuje řešení/neřešitelnost/vyvolání problému

- sociální situace poskytuje nabídku/inspiraci/předpis určitého sociálního chování (myšlení, cítění)
- **situační angažovanost**
- **výchovná situace**
- **kultivující situace**
- **vyspělé sociální chování** – integrita, harmonie, konzistence

5. Sociální role

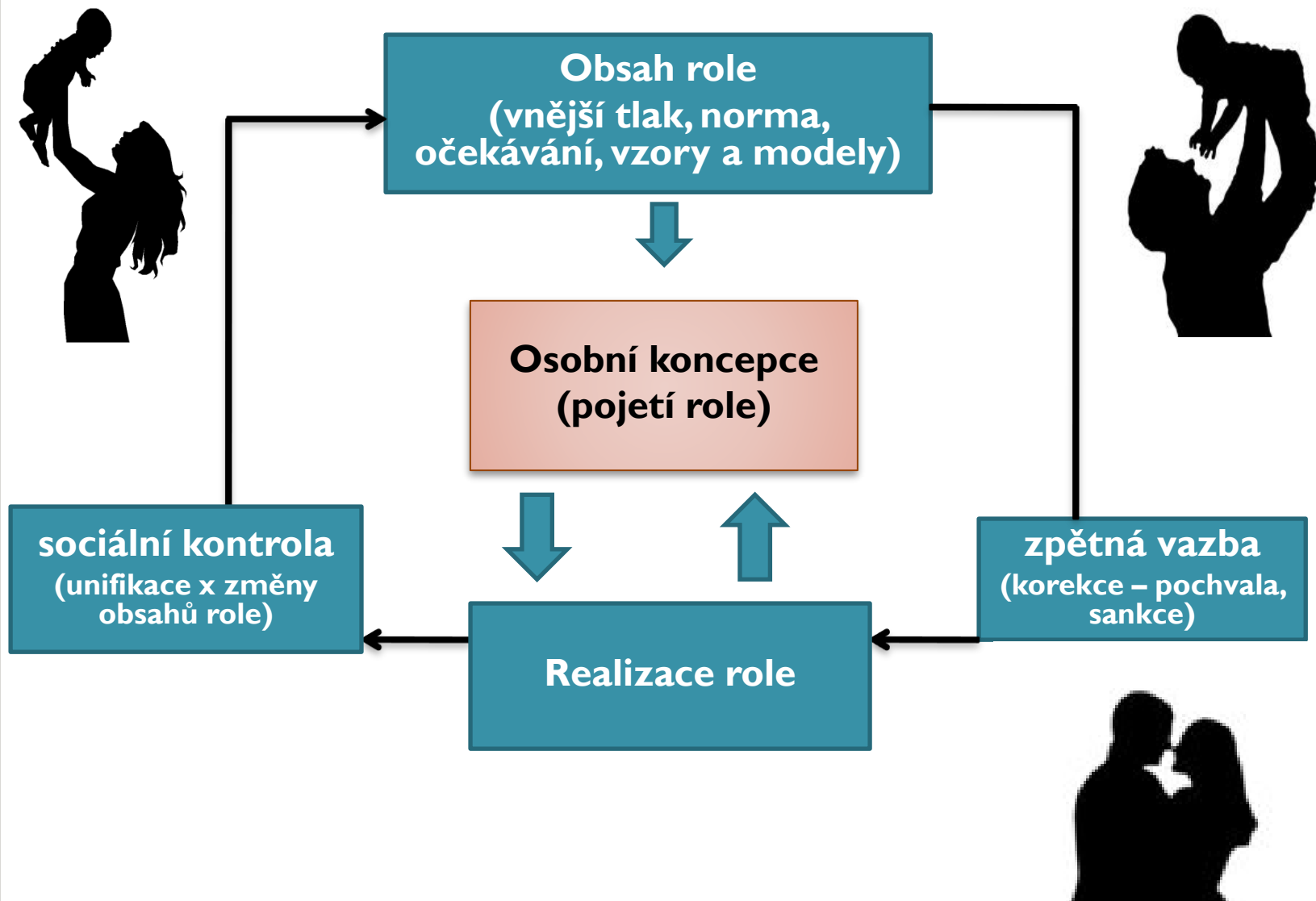
soubor pravidel a očekávání, kt. definuje chování jedince na konkrétní pozici ve skupině (status)

- role jsou vyjádřením, **definicí vztahu** mezi lidmi v určité situaci
- **obsah role** – zprostředkován společenskými **modely** (tradice, předpisy, chování jiných lidí – vzory...)
- výkon sociální role limitován – možnostmi jedince, sociální situací, subjektivním pojetím situace, sebepojetím jedince

Role: připsané, získané, vnucené

dynamika rolového chování

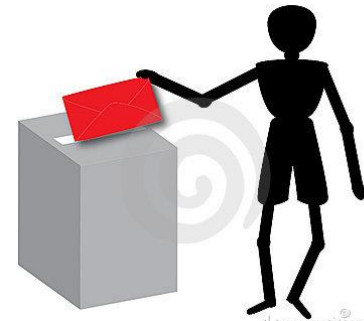
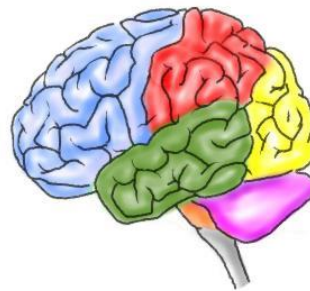

6. Postoje

Sklony ustáleným způsobem reagovat na osoby, předměty, situace i na sebe sama.

- **hodnotící** charakter
- regulují naše jednání a prožívání (zjevně x latentně)
- uspořádávají svět do přehlednější struktury

- 3 složky:
  - kognitivní
  - afektivní
  - konativní

znaky postoje

- Strukturovanost
- Dynamika
- Intencionalita
- Hodnocení
- Vlastnost osobnosti
- Získaný, naučený, přejímaný
- Regulující

postojová změna

- tzv. „centrální postoje“ - nejvýznamnější a nejstabilnější lze změnit jen výraznou zkušeností
- při změně postoje nejsou důležitá fakta, ale spíše **vztah** jedince k nim
- faktory změny postoje:
  - 1) důvěryhodnost zdroje info
  - 2) atraktivita zdroje info
  - 3) moc zdroje info
  - 4) styl, struktura a obsah info

kognitivní disonance

Kognitivní disonance = poznávací nesoulad

- objevuje se, když se naše postoje dostanou do rozporu
- pokud se dostaneme do stavu kognitivní disonance, tak:
  - změníme některý z rozporných postojů
  - nebo přidáme nový postoj, který umožní reinterpetaci situace

Bystader Effect – efekt přihlížejícího

<http://www.youtube.com/watch?v=JcowGVd6GqY&feature=related>

příklad kognitivní disonance

Dieta x zákusek

- „Nemusím držet dietu“ (změna postoje)
- „Je to velká výjimka, dám si jen tento jeden zákusek“ (přehodnocení vlastního postoje)
- „Čokoláda je velmi zdravá“ (dodatečná, vyrovnávající informace)
- „Život je tak krátký“ (minimalizace vnitřního konfliktu - znevážení)
- „Nemohu hostitele urazit“ (redukce, přesun zodpovědnosti za vlastní chování)

TÉMA

Socializace osobnosti

Socializace

1. Definice
2. Předpoklad socializačních dějů
3. Socializační činitelé
4. Socializační proces
5. Cíl socializačního procesu
6. Primární a sekundární socializace
7. Průběh a výsledky socializace
  - A. Podmínka socializace - zrod Já
  - B. Sociální učení
  - C. Produkty socializace - projevy jáství

I. Definice socializace

- osvojování sociálních dovedností (návyků, postojů)
- formování motivů a charakteru
- učení se sociální komunikaci, interakci a percepci (sociální kognice)

cíle procesu socializace = získání specificky lidských vzorců vnímání, cítění a snažení, tj. získání vlastností umožňujících život ve společnosti (přizpůsobení se obyčejům, mravům a zákonům kultury a normám skupin, jejichž je člověk členem)

2. Předpoklad socializačních dějů

- schopnost jedince se přizpůsobit prostředí
- **adaptace** 2 mechanismy:
  - *Akomodace* – děje zaměřené na přizpůsobení SE prostředí, zvláštnostem předmětů
  - *Asimilace* – jedinec se snaží SI prvky prostředí včlenit do toho, co zná (kognitivní struktury)
- pojem **adjustace** – adaptace ve společenském prostředí

3. Socializační činitelé

- Rodina
- Vrstevnická skupina
- Škola
- Média
- Náboženství
- Práce
- Státní správa

4. Socializační proces

- **Socializace = zařazování se, včleňování, vrůstání do společnosti**
- je druhem sociálního učení, probíhá celý život a na **etapy**
- **Výchova = řízená socializace s určitými cíli**

5. Cíl socializačního procesu: zralá osobnost

- **adekvátní** percepce reality
- schopnost správného **sebehodnocení a sebepoznání**
- cit „**identity**“
- schopnost **sebeovládání** a seberegulace
- sebeúcta a sebeakceptace
- schopnost **seberealizace**
- **autonomie**
- integrace
- odolnost vůči stresu (frustrační tolerance)
- **aktivní přizpůsobení, činnost**

6. Primární a sekundární socializace

Primární socializace:

- dítě získává v rámci **vztahu emocionální oddanosti k významným druhým**

Sekundární socializace:

- proces adaptace stávající výbavy rolí získané v primární socializaci na nové institucionální prostředí
- socializace je zde procesem získávání specifické výbavy pro **role**
- **učení se zde odehrává skrze institucionální funkcionáře** -vedením a kontrolou správnosti

7. Průběh a výsledky socializace

- pudové projevy → lidské vlastnosti
- konkrétní chápání → chápání vztahů a pojmové myšlení
- bezprostřední projevy komunikace → schopnost používat symbolů (používání jazyka)
- naprostá fyzická závislost → relativní osamostatnění
- pouhé uspokojování tělesných potřeb → vytváření vyšších cílů a duchovních hodnot
- zaměřenost na vlastní já → podřízení zájmům skupin (rodina, škola...)
- prvotní prostorová a sociální vázanost → rozšiřování pole působnosti a sítě vazeb (díky sociálním interakcím)

A) podmínka socializace – zrod Já

- základem je odlišení sebe sama od všeho ostatního - naučené
- člověk je autoregulovaný systém
- základní podmínka fungování = dobrá orientace v prostředí + v sobě samém (zvládnout přijímat a **uspořádávat** i protikladné informace o světě i sobě)
- **pojem jáství = úroveň jednoty (integrace) duševního života**

Jáství = souhrn psychických jevů a procesů jejichž obsahem je vlastní osoba – tělesná+duševní stránka

tělové Já

- nikoliv fyzická hranice těla, ale ta **prožívaná, vnímaná, myšlená**

tělové schéma:

- obraz, představy o vlastním těle (prostorové)
- zdroj sebehodnocení
- může být narušeno (intoxikace, fantomový úd, PPP)

psychické Já

- uspořádání vnitřního světa, myšlenky, city, přání s nimiž se ztotožňujeme
- jeví se jako nositel **aktivity** (vůle), **odpovědnosti**
- představa užívání dovedností a schopností jako nástrojů x trpné Já – city a pocity si neporučíme
- zvládání rozporů, „vyjednávání“ mezi
- a) přáním dosáhnout slasti (id)
- b) příkazem či zákazem svědomí (superego)
- c) výkonnou složkou Já (ego) – jaké jednání bude řídit.....→ kompromis x konflikt

charakteristiky jáství

Kontinuita

- prožívání sebe sama v čase
- hledání se
- vytvářeno společensky
- je relativní, ale přesvědčení o ní je důležité pro duševní pohodu

Integrita

- psychika jako harmonický, jednotný celek
- není samozřejmá – naučená, vyvíjená, dosahovaná...
- x dezintegrace, depersonalizace

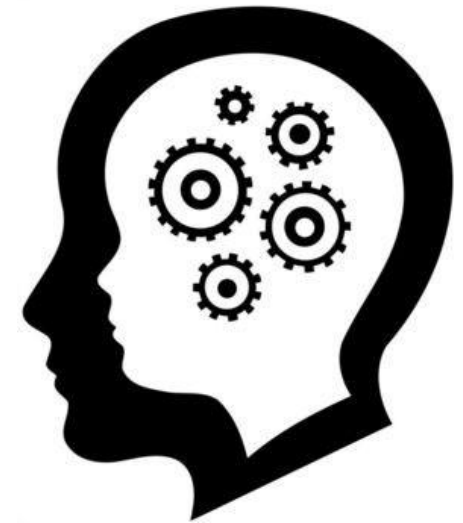
B) sociální učení

- osvojování sociálních dovedností, návyků, postojů
- formování sociálních motivů a charakteru
- jedná se o učení sociální komunikaci, interakci a percepce
- čl. přejímá za své sociální role, morální hodnoty (např. smysl pro spolupráci a vzájemnou pomoc)
- Uskutečňuje se:
  - a. napodobením (observační u., zástupné u.)
  - b. sociálním zpevněním (odměny, tresty)
  - c. identifikací (vzor)

C) Produkty socializace - projevy jáství

- **Sebepoznávání**
- **Sebepojetí**
- **Sebehodnocení**

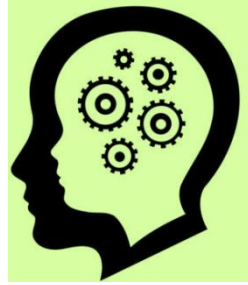
Sebepoznávání

odhadování své reálné způsobilosti

- dítě – hledá jistotu a bezpečí v zařazenosti a podrobnosti → vedeme k nacházení bezpečí a jistoty sami v sobě = individualismus
- seberozvoj s pomocí dospělých - **správný odhad** sil, možností, schopností, dovedností
- souvisí s **úrovní aspirace**

Sebepojetí

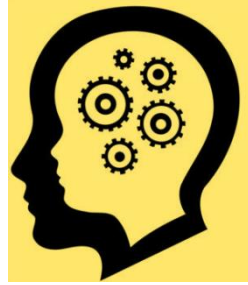
- osobně koncipovaná představa sebe sama (jaký se mi líbí být, *diktát sebe sama vůči sobě samému*)
- Sebepojetí tedy zahrnuje, na rozdíl od sebeuvědomování a sebepoznávání, také výrazný **prožitkový a konativní aspekt**

- dítě má názor na to jaké je, jaké by chtělo/mělo být (ideál dle nejbližších vzorů, pak vzdálenějších)
- **zprvu roztržštěné**, nesourodé, proměnlivé, směšuje realitu s ideálem, odporuje si

Sebehodnocení

subjektivní oceňování své vlastní hodnoty

- základním zdrojem je atmosféra rodiny – přístup rodičů k dítěti
  - **zrcadlová teorie** – dítě přejímá názory jiných, jiní jsou mu zrcadlem, hodnotí jeho projevy a ono pak na sebe tak nahlíží
  - **teorie modelu** – dítě vnímá sebehodnocení rodičů
- morální hodnocení sebe sama, vlastního jednání, pocíťovaných motivů = **svědomí** (tenze, rozladěnost, vina)

Příklad vývoje sebehodnocení

batole – „Jsem to, co mohu svobodně dělat“

předškolní věk – „Jsem to, co učiním“

dětství – „Jsem to, co dovedu“

dospívání – „Jsem to, čemu věřím“

raná dospělost – „Jsem to, co miluji“

střední dospělost – „Jsem to, co poskytuji“

zralá dospělost – „Jsem to, co po mně zůstane“

SOCIÁLNÍ PERCEPCE

Definice sociální percepce

- Jak si člověk vytváří:
  - **dojmy o charakteristikách a rysech jiných lidí**
  - vnímá jejich emoce
  - interpretuje jejich chování
- vnímání fyzického zjevu a fyzických aktů chování člověka x vysvětlování a interpretace tohoto chování
- výsledkem organizace sociální kognice je sociální **SCHÉMA** → kognitivní struktura, kt. reprezentuje poznání sociálních objektů (lidí, situací, vztahů)

Základní charakteristiky procesu percepce

- zákon selekce
- efekt primárnosti
- zákon interference
- podvědomé hodnocení

vnímání závislé na:

- senzitivě, vnímavosti
- zkušenostech, motivech
- postojích
- percepčních stereotypch
- aktuálním stavu, náladě

Co pozorujeme na jedinci

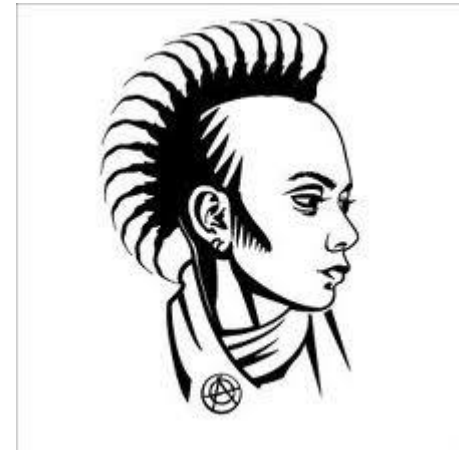
Verbální a neverbální složka chování

- obsah verbálního sdělení, způsob sdělení (metakomunikace)
- neverbální chování ....

Nápadnost

- negativní, extrémní chování upoutává pozornost
- tendence připisovat fyzicky nápadným lidem nápadnější projevy chování

Utváření dojmů

Dojmy formovány třemi činiteli

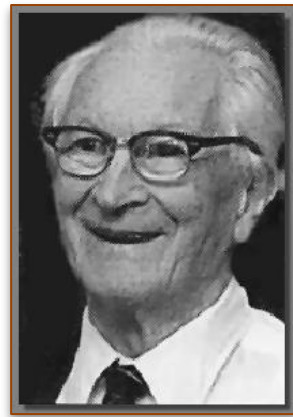
1. informace, kt. již o osobě máme, či je pozorujeme
2. rozsah interakcí mezi vnímajícím a vnímaným
3. stupněm vztahu

Formování dojmů ovlivněno:

- krátkodobé psychické stavy
- stabilní psychické struktury (ITO, stereotypy)
- strategie zpracování informací = kognitivní heuristiky

Atribuce

- „naivní vysvětlování“, Heiderova naivní ψ 60'léta
- kauzalita jednání - co je příčinou čeho a co je čemu **přisuzováno = atribuováno**
- co lidé subjektivně považují za příčinu jednání druhých, sebe

- snaha o predikci – potřeba ovládat prostředí → vytváření obrazu světa (snaha o porozumění)
- atribuce nejsilnější v situaci neobvyklé, nečekané, nepříjemné, významné, složité (extrémní)

Atribuční tendence

Základní atribuční chyba (zkreslení)

Tendence sebeobránné atribuce

Teorie sebeprezentace

Egoistická tendence

Tendence nápadnosti

Chyby v posuzování

- percepční stereotypy...

- **Pro veškeré vnímání je typická kategorizace =** zařazování vnímaného do tříd podle shodnosti znaku; sociální percepce se opírá o sociálně psychologické kategorie (důvěryhodnost, společenskost, nepřístupnost)
- Nejistý a úzkostný člověk si spíše všímá nápadných, jednotlivých a izolovaných charakteristik
- Lidé se silnou potřebou jistoty se u druhých zaměřují na podobné charakteristiky jako mají sami – podobnost signalizuje jistotu
- Lidé, kteří vnímají jen povrch osobnosti jsou důvěřivější

...chyby v posuzování - percepční stereotypy

- **efekt shovívavosti** – tendence „nadržovat“ lidem, ke kterým mám kladný vztah (negativní vlastnosti podceňovány)
- **chyba centrální tendence** – přiřazování pozorovaných vlastností a projevů nepříliš diferencovaným typům („škatulkování“ – dobří, špatní, ti ostatní) – tendence k průměrování
- **chyba kontrastu** – připsání opačných charakteristik, vlastností než já
- **chyba blízkosti** – blízké jevy posuzujeme shodně a analogicky
- **předsudky** – předpojatost vůči člověku, národnosti, pohlaví – nezdůvodněné, nepodložené, ale celkem pevné postoje

Sociální poznávání – vztah k praxi

- Posuzování druhých – spjata s úrovní sebepoznání, kognitivní komplexita (= způsobilost vnímat a posuzovat druhého podle řady kritérií, z mnoha úhlů – hledat potenciál)
- Pedagogické působení – založeno na poznání žáka
- Čím více žáků na starost, tím rychlejší stereotypizace
- Projevy dětí podléhají mnohem více situačním vlivům, citlivější vůči hodnocení učitele

Je třeba stále reflektovat přístup k projevům jednotlivých dětí - uvědomovat si naše tendence k vnímání a posuzování lidí podle určitých kategorií

**NÁROČNÉ, ZÁTĚŽOVÉ
SOCIÁLNÍ SITUACE,
FRUSTRACE A STRES**

Charakteristika náročné, zátěžové situace:

- nečitelná, nepřehledná, nejasná, nestrukturovaná
- aktuálně neřešitelná
- nezvládnutelná
- ohrožující

Odlišujeme:

- *situaci*
- *prožitek této situace*
- *reakci na situaci*

Dělení situací

1. **Problémové**
2. **Frustrující**
3. **Stresující**

I. PROBLÉMOVÉ

- **problém je vždy „něčí“**
- problémová situace je otevřená, člověk hledá řešení, frustrující se stává tehdy, když řešení nenalezne

Fáze řešení problémové situace:

1. prožitek nesouladu, rozporu, „nejasnosti“, **napětí**
2. vhled do situace
3. přeformulování problému na úkol
4. vytvoření strategie řešení
5. realizace řešení
6. zpětná vazba, zhodnocení

2. FRUSTRUJÍCÍ

překážka

A) Frustrace jako situace

- dosažení cíle je frustrováno = mařeno nějakou překážkou
- frustrace působí napětí, které energetizuje reakce
  1. vnější překážka
  2. vnitřní překážka

Druhy frustrujících situací:

- **drobné** každodenní frustrace
- **významné** životní frustrace
- **sociální** frustrace
- **existenciální** frustrace

...Ego-defenzivní mechanismy

Chrání před úzkostí a utrpením, udržují naše já v rovnováze

x ale zároveň brání reálnému sebenáhledu

- některé mohou být v dětství funkční, ale v dospělosti jsou tytéž zdrojem obtíží

1. Agrese

2. Projekce

3. Racionalizace

4. Potlačení

5. Kompenzace

6. Únik nebo ústup

7. Regrese

8. Identifikace

9. Vytváření reakcí

10. Sublimace

<https://www.psyx.cz/ego-obranne-mechanismy/>

...2. FRUSTRUJÍCÍ situace

B) Frustrace jako prožitek

- z povahy **vnitřního subjektivního prožitku** frustrující situace se odvíjí reakce – různé **kognitivní zpracování**
- Saul Rosenzweig – směr způsobů reakce na frustraci; **frustrační tolerance**
- přiměřený stupeň zátěže → vyšší frustrační tolerance a psychická odolnost jedince
- nízká frustrační tolerance – u lidí, kteří nebyli v dětství vystavováni přiměřenému blokování svých potřeb

...směr a způsob reakce na frustraci

ZAMĚŘENÍ REAKCE	EMOCE	ÚSUDEK	OBRANA
EXTRAPUNITIVNÍ	<ul style="list-style-type: none"> •zlost •nepřátelství	<ul style="list-style-type: none"> •přisouzení viny druhým •zatravování okolí	projekce
INTROPUNITIVNÍ	<ul style="list-style-type: none"> •pocit viny •výčitky svědomí	sebeobviňování	odtažení, izolace
IMPUNITIVNÍ	<ul style="list-style-type: none"> •rozpačitost •stud	<ul style="list-style-type: none"> •omlouvání sebe a okolí •svádí vinu na okolnosti •smůla, osud	vytěsnění

...frustrační tolerance

Schopnost unést určitou míru neuspokojení v situaci, kdy se nám na naší cestě k cíli nedaří

Projevy zátěže u dětí:

- nápadně zvýšená frekvence chyb v obvykle bez problémů realizovaných činnostech
- roztržitost, těkavost, „zapomnětlivost“
- útěk do denního snění

Pro odolávání zátěži musí mít člověk podmínky:

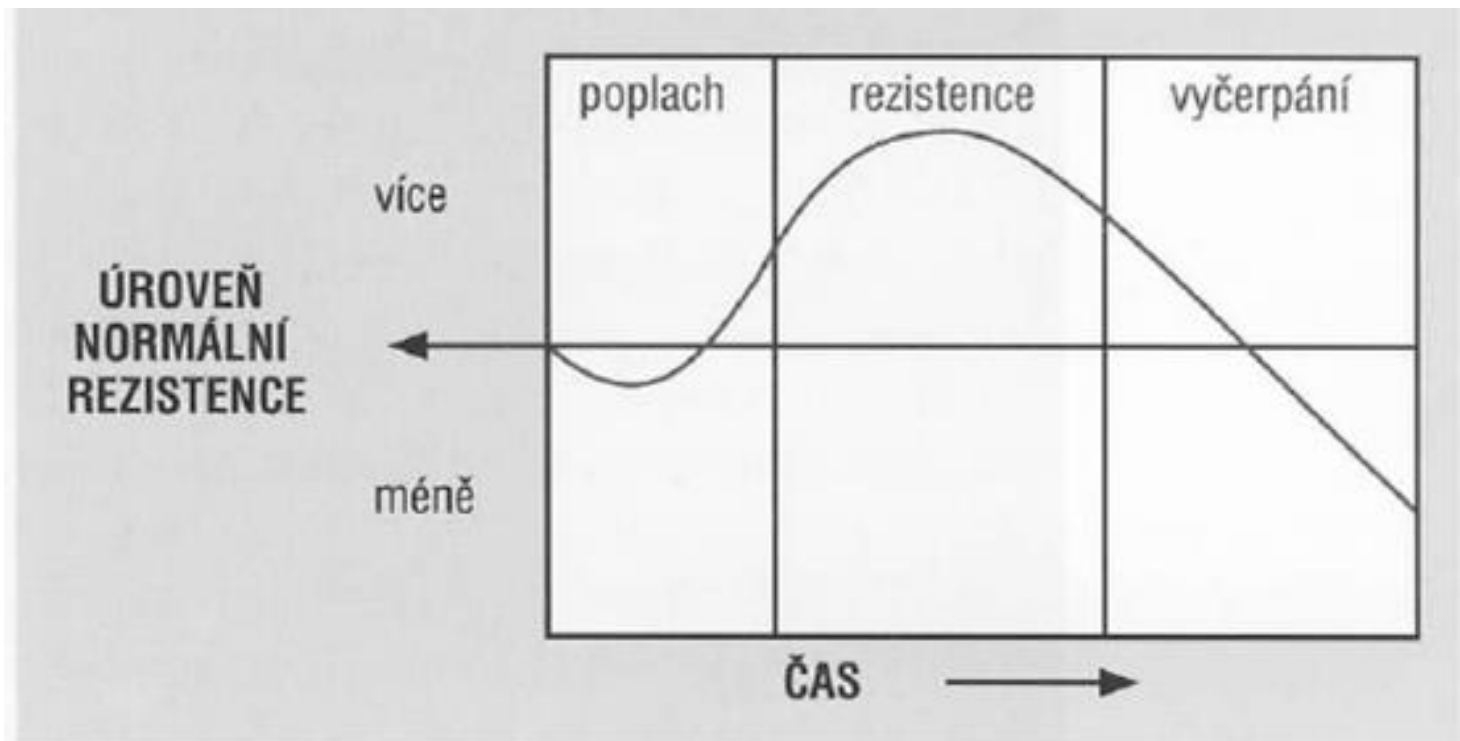
- sociální podporu
- náročné, ale klidné (vyrovnané) vedení – jasně formulovaná kritéria hodnocení
- jasný význam, smysl realizovaných činností

3. STRESUJÍCÍ situace

Stres = zatížení nebo přetížení organismu různými podněty a situacemi, které jedinec vnímá jako nadměrnou zátěž

- vztah stresu a frustrace: stres je následkem **nemožnosti se vymanit z frustrující situace**, vnitřní prožitky blízké stavu frustrace, ale **dominuje pocit tlaku, „presu“, „tíže“**
- negativní vlivy působící ve stresových situacích = **stresory** (fyzické, sociální, psychické)

Fáze stresové reakce

OBR. 14-3

Obecný adaptační syndrom Podle Hansa Selyeho probíhá reakce na stres ve třech fázích. V první fázi – poplachu – dochází k mobilizaci organismu, aby byl schopen vypořádat se s hrozbou. Ve druhé fázi – rezistenci – se organismus aktivně snaží vypořádat se s hrozbou. Pokud ohrožení přetrvává, nastává třetí fáze – vyčerpání.

Charakteristiky stresových událostí

- Traumatické události
- Neovlivnitelnost
- Nepředvídatelnost
- Vnitřní konflikty (člověk musí rozhodnout mezi dvěma vzájemně neslučitelnými cíli)
- Výzva pro hranice našich možností - např. zkouška ve škole - je předvídatelná i ovlivnitelná, a přesto pro mnohé silně stresující

Dělení stresu

1. **hyperstres** – požadavky situace přesahují hranice adaptability
2. **hypostres** – tlak okolností (povaha situace) nedosáhl hranice nezvládnutelnosti
3. **distres** – stresory působí jednoznačně negativně (pokles výkonu, chyby, selhání)
4. **eustres** – stresory působí stimulačně (mobilizace sil), aktivační vliv situace je výraznější

Příznaky stresu

- narušení pozornosti
- zvýšení kontroly činností (nadměrná sebekontrola)
- narušení plynulosti prováděné činnosti
- narušení rozhodování (člověk hůře “vidí“ řešení)
- negativní anticipace (stane se jen to nejhorší)
- snížení sebedůvěry
- emocionální labilita

Zvládání stresu

= **coping**

- není jednorázovou záležitostí, jedná se o dynamický proces
  - vyžaduje vědomou snahu a námahu
  - je snahou řídit dění („kočírovat“ je).
-
- 1) strategie zaměřená na problém (instrumentální) – efektivní v situacích, které jedinci považují za kontrolovatelné
  - 2) strategie vyhledávání sociální opory (zvládání zaměřené na emoce) – efektivní v situacích, kde řešení není možné
  - 3) strategie fyzického a psychologického vyhýbání se - pasivní strategie, které mohou chránit před přílišnou zátěží a ulehčovat duševní činnost akceptováním reality

Možnosti zvládnání stresu

1. **Eliminace stresorů** (odstranění) stresorů (nadměrný hluk, vibrace, teplo, chladno, nepřiměřené osvětlení, nepříznivé chemické a fyzikální podmínky – poškozují smyslové orgány)
2. **Změna reakce na stresory** (osvojit si postupy vedoucí k uvolnění, psychické napětí se projevuje i ve svalovém napětí: Např. autogenní trénink (ovlivnění pomocí autosugesce, jóga, meditace, relaxace)
3. **Zvyšování odolnosti vůči stresu** (osvojení si zdravého životního stylu (zdravá výživa, cvičení, zapojování odpočinku, provádění dechových cvičení)

<https://nevypustdusi.cz/2021/01/13/dechova-cviceni/>